

Lauderovy školy při Židovské obci v Praze

Gymnázium Or Chadaš

Historie budovy

Lauderových škol

Kateřina Steinová; I. G

2007/2008

Historie budovy Lauderových škol

Vznik budovy a její historie v průběhu 20. století, s důrazem na židovský sirotčinec
a židovskou školu

Obsah:

1. Vznik ulice a budovy
2. Židovský sirotčinec
  - A. Fungování
  - B. Kulturní činnost
  - C. Náboženská výchova
  - D. Osobnosti
  - E. Sponzoři projektu
3. Využití v letech 1939–1945
4. Poválečná doba
5. Využití od 50. let do 90. let
6. Dnešní stav – Lauderovy školy
7. Závěr
8. Literatura
9. Přílohy

1. Vznik ulice a budovy

Nejstarší název pro dnešní Belgickou ulici na Vinohradech byl Wimmerovy sady. Ty připomínaly svého zakladatele plukovníka Jakuba Wimmera. Tento svobodný pán se stal majitelem několika statků v okolí Prahy, např.: ve Vršovicích a také se zasloužil o úpravu Nuselského údolí. Další pojmenování, ještě před oficiálním označením této ulice, bylo Růžové stromořadí nebo Růžová ulice. Zřejmě se v této ulici i v okolí pěstovaly růže. To bylo poslední připomínkou bývalých Wimmerových sadů, které byly také nazývány Růžové aleje.¹

Jako první oficiální pojmenování ulice bylo vybráno jméno Jana Amose Komenského. Tato ulice se Komenského nazývala od roku 1880 až do roku 1926. Od tohoto roku se ulice přejmenovala na Belgickou. Pod tímto názvem ji v mapě najdeme dodnes.²

Dnešní budova je označena číslem popisným 67. V minulosti však byly na dnešní parcele domy dva. Jeden byl č.p. 67, č.o. 14 a druhý č.p. 68, č.o. 16. Tyto dvě budovy se spojily přibližně ve 20. letech 20. stol. do jedné budovy (č.p. 67).

O povolení ke stavbě dvou dvoupatrových domů na parcele č. 404, č.p. 67 si požádali Alois a Anna Burešovi v roce 1881. V tomtéž roce, 20. 7. 1881, obdrželi i stavební povolení (příloha I. a). Alois Bureš, městský stavitel, si sám navrhl fasádu domu (příloha I. b). Další přestavba byla povolena Městským úřadem na Kr. Vinohradech 29.4.1887 (příloha I. c).³

2. Židovský sirotčinec

V roce 1895 se v Židovském humanistickém spolku Bohemia (Israelitischer Humanitätsverein Bohemia – B'nai B'rith) začalo uvažovat o způsobu oslavení budoucího výročí 50-ti let vlády Františka Josefa.⁴ Předložilo se mnoho návrhů a mezi jinými i návrh Leopolda Jerusalema na

¹ M. Laštovka, V. Ledvinka a kol., Pražský uličník, Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství, 1. díl Praha 1997 s. 66.

² J. Čarek, V. Hlavsa, J. Janáček a V. Lím, Ulicemi města Prahy od 14. století do dneška, Praha 1958 s. 87.

³ Kopie plánů budovy z let 1881 a 1887 č.p. 67 Praha 2 Vinohrady, Archiv Stavebního odboru úřadu Městské části Prahy 2

Oproti stavebním plánům se v literatuře uvádí rok výstavby 1882. V roce 1895 bydlel v č.p. 67 Jan Šourek a č.p.68 Anna a František Havlíčkovi viz. Jiří Janeček, Královské Vinohrady 1895 nebo příloha XIV.

Jiný zdroj udává jako rok výstavby rok 1884 viz pozn. 13

⁴ Tento spolek vznikl v roce 1893 a v roce 1950 byl sloučen s Židovským humanistickým spolkem B'nai B'rith Praha. viz. V. Ledvinka a kol., Pražské spolky – soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895–1990, 1998 s. 10

založení židovského sirotčince pro Čechy. Do té doby existoval v Praze sirotčinec, určený převážně pro pražské sirotky. Tento návrh získal v tomto spolku mnoho přívrženců a byl tedy 23. 11. 1896 přijat. Na vzniku sirotčince spolupracovaly regionální židovské spolky: „Bohemia“ v Praze, „Union“ v Plzni, „Karlsbad“ v Karlových Varech a „Philanthropia“ v Liberci. Bylo zvoleno vedení sirotčince. Jeho prezidentem se stal Markus Joss a ve vedení byli ještě Philipp Falkovicz, Leopold Jerusalem, Moritz Mautner a Siegmund Waldstein. Tento nový sirotčinec vznikl pro chlapce z celých Čech a stal se tak první institucí svého druhu v Čechách.⁵

První stavební změny pro zřízení sirotčince byly uskutečněny v roce 1898 (budova č.p.68.). V této budově se po přestavbě nacházel např.: pokoj pro služebnictvo, domovníka, prádelna, pokoj pro nemocné chlapce, ložnice, učebny, prádelna atd. (příloha I. d) Situaci Vinohrad z této doby zachycuje příloha XIII.

A. Fungování

Prvních 16 chlapců, ve věku od 6 do 10 let, začalo v sirotčinci bydlet 15. 9. 1898. V létě roku 1902 byl sirotčinec významně rozšířen na domy dva (č.p 67 a 68). Na plánu z tohoto roku mezi nimi není spojení (neprobourala se zeď mezi nimi). To znamená, že se pravděpodobně procházelo přes dvůr.(příloha I.m) Tato přestavba umožnila přijetí dalších 13 sirotků, takže v roce 1902 v sirotčinci bydlelo 43 chlapců.⁶ (Detail plánu z roku 1902 viz Příloha I. e)

Sirotci zde mohli přebývat do ukončení základního vzdělání (měšťanská škola) nebo až do maturity. Chlapci navštěvovali různé veřejné školy (německá a česká obecná škola v Královských Vinohradech, německé gymnázium v Král. Vin. a také česká reálka v Kr. Vin.). Ti žáci středních škol, kteří měli dobrý prospěch, byli osvobozeni od placení školného. Sirotci byli rozděleni do skupin a každá skupina měla svého učitele, který s dětmi pracoval po jejich příchodu ze školy. Například na začátku 20. století existovaly tři takové skupiny.

Ve 20. a 30. letech 20. století bylo v sirotčinci provedeno několik přestaveb. Úpravy byly realizovány podle projektů Leopolda Ehrmanna.(příloha I. g a I. n) ⁷ Tyto přestavby umožnily chlapcům ještě více možností k různým činnostem. Například v budově vznikla moderně vybavená

⁵ Jubilejní zpráva Fond: Spolky sign.: 64075 Archiv Židovského muzea v Praze 1922 (příloha XII.)

⁶ 6. výroční zpráva Fond: Spolky sign.: 2.b.č. Archiv Židovského muzea v Praze 1903 Tato dvojjazyčná výroční zpráva mimojiné obsahuje jmenný seznam sirotků s jejich osobními údaji a seznam lidí, kteří obdarovali sirotčinec různými naturáliemi a jinými potřebnými věcmi např.: pan Jakob Brandeis z Prahy daroval 1 etrog a 1 lulav nebo pan J. Dub z Leipy poskytl 50 kg cukru.

⁷ Leopold Ehrmann, pražský architekt, pracoval především pro Židovskou obec. Například přestavoval Smíchovskou nebo Karlínskou synagogu. Jeho oblíbeným stylem se stal funkcionalismus. Viz. Z. Lukeš: Splátka dluhu 2002 s. 34

tělocvična, hudební třída, společenské místnosti, bazén, hřiště a v zimě i kluziště. V domě existovala i lékařská ordinace.⁸ Na zdravotní stav chlapců dohlížel Dr. Julius Frantr, zubař Dr. Josef Eckstein a logoped Dr. Felix Schleissner. V sirotčinci se mluvilo česky i německy, aby se chlapci dokázali domluvit oběma jazyky. Velká péče byla věnována tělocviku, hrám na hřišti i v tělocvičně, plavání, práci na zahradě a pomáhání v domě. Za necelé půl století prošly sirotčincem stovky židovských chlapců.⁹ (příloha VII.)

Při probíhající přestavbě se Leopold Ehrmann rozhodl upravit pozici vchodových dveří. V roce 1922 existovaly dvojce dveře (příloha II.). Na fotografii z roku 1936 byly pouze jedny dveře a to v levém rohu fotografie (příloha I. o). Podle Ehrmannova nákresu měl být vchod do budovy jen jeden, ale v pravé části nákresu (příloha I. h). A takto vcházíme do této budovy dodnes, jak dokládá nákres průčelí z roku 1997 (příloha I. k).

B. Kulturní činnost

Hudebně nadaní hoši se učili hrát na housle nebo klavír a v sirotčinci fungoval i pěvecký sbor řízený kapelníkem Wachtlem. Pravidelně se hrálo divadlo, dokonce na premiéře hry „Tlustý pradědeček“ byli osobně přítomni autoři Jaroslav Kříčka a Karel Čapek.¹⁰ V sirotčinci také vyrůstal Hanuš Hachenburg, jeden z nejtalentovanějších mladých básníků z Terezína, který byl zavražděn ve svých 14 letech v rodinném táboře v Osvětimi. (příloha IX.)

C. Náboženská výchova

Velký důraz se také kladl na náboženskou výchovu. Ráno i večer, před i po jídle se společně chlapci modlili. V pátek večer, na šábés a o svátcích se chodilo do Vinohradské synagogy v Sázavské ulici. O velkých židovských svátcích se tělocvična změnila na modlitebnu. Velkou událostí pro celý sirotčinec bylo každoroční Bar micva třináctiletých chlapců. V jeden den mělo Bar micva okolo 5–10 chlapců, přestože jejich narozeniny byly v různých dnech. Bar Micva se totiž má slavit v den chlapcových 13. narozenin. K této příležitosti dostávali chlapci úplně nové oblečení a různé dary, většinou hodinky nebo plnicí pera. Číst a překládat z hebrejštiny se učili chlapci obden ráno, střídavě s tělocvikem.

---

⁸ Židovská ročenka z roku 1972, 5731 s. 65–67

⁹ Jubilejní zpráva cit. v pozn. 5, 6. výroční zpráva cit. v pozn. 6, Židovská ročenka cit. v pozn. 8

¹⁰ Židovská ročenka cit. v pozn. 8

D. Osobnosti

Jedna z nejvýznamnějších osobností sirotčince byl ředitel Oto Freudenfeld, který sám v sirotčinci vyrostl. Narodil se jako třinácté dítě kantora z Kynžvartu a jako šestiletý sirotek přišel v roce 1897 do sirotčince. Po studiích na reálce se stal učitelem. Celý život se věnoval ústavní péči v Německu, Rakousku a Švýcarsku. Nakonec se vrátil do Prahy a po smrti svého předchůdce ředitele Schwagera se stal ředitelem sirotčince v Belgické ulici. Byl vášnivým zpěvákem, výborným basistou a také ve vinohradské synagoze alternoval za hlavního kantora Šaju Suda. Jeho syn Rudolf Freudenfeld přivezl klavírní výtah opery Brundibár do Terezína a později ji s ostatními umělci v Terezíně nastudoval. Rudolf přežil 2. světovou válku, ale jeho otec byl 28. 9. 1944 deportován transportem Ek do Osvětimi, kde byl ihned po příjezdu poslán do plynové komory.¹¹

E. Sponzoři projektu

Hlavním sponzorem byla baronka Klara Hirsch z Paříže, která přispěla 20 000 korunami. Hlavním českým sponzorem byl prezident Markus Joss, který přispěl 10 000 korunami. Markus Joss byl zvolen 8. 2. 1898 prezidentem spolku, který zřídil sirotčinec.¹² Budova v Komeského ulici č. 16 byla koupěna za více než 84 000 korun.¹³ V roce 1938 odkázal ve své poslední vůli Pan komerční rada Hugo Schick tomuto spolku 10 000 (příloha XI.).¹⁴ Hugo Schick byl například censorem národní banky, čestným členem burzovní rady, bývalým členem rady hlavního města Prahy (Příloha III.).

3. Využití v letech 1939–1945

O tomto období je velice málo zpráv. V červenci roku 1941 měla v tomto sirotčinci světovou premiéru dětská opera Brundibár od Hanse Krásky. Tato opera je světoznámým dílem a stala se symbolem dětské naděje v Terezíně. To znamená, že minimálně do roku 1941 sloužilo zařízení

---

¹¹ Židovská ročenka cit. v pozn. 8

¹² Místo svého prvního jména Joss také používal jméno Josef. Markus Joss se narodil v roce 1845 v Praze, vzal si Adélu nebo také Adelheidu Loewenstein v roce 1870, zemřel v roce 1922 (příloha VIII.) a je pohřbený na židovském hřbitově na Žižkově (Příloha IV.). Na bytové přihlášce uvedl židovské náboženství. Také se dochovala jeho fotografie (přílohy V.) a pamětný list k příležitosti jeho úmrtí (přílohy VI.) Jubilejní zpráva cit. v pozn. 5. Podobný čestný list je i v 6. výroční zprávě (příloha X.). Tyto přílohy svědčí o tom, že Markus Joss byl velmi váženým prezidentem tohoto spolku.

¹³ Jubilejní zpráva cit. v pozn. 5. Mírně odlišné údaje uvádí: F. Ruth: Kronika Královské Prahy a obcí sousedních, II. Díl 1996. V této knize se píše, že budova byla postavena roku 1884 a celkové náklady činily 126,000 Korun.

¹⁴ Odkaz H. Schicka Fond: Spolky sign.: 51924 Archiv Židovského muzea v Praze 1938

nadále jako sirotčinec.¹⁵ Do této doby fungoval sirotčinec v Lublaňské ulici a také sirotčinec v budově dnešního penzionu Charlese Jordana.¹⁶ Většina dětí z těchto sirotčinců byla transportována do Terezína a následných vyvražďovacích a koncentračních táborů.

4. Poválečná doba

V roce 1946 zřídila Židovská obec v Praze 12 (dnešní Praha 2) v Belgické ulici 25 domov mládeže, ve kterém byla kapacita 70 dětí. Byli tam přijímáni sirotci, polosirotci a opuštěné děti. V tomto domě přebývaly děti mladší 6 let, tak i děti školou povinné, středoškoláci a učňové. Sirotčinec pomáhal nejen materiálně (bydlení, strava), ale zde byla možnost doplňování vzdělání, které při německé okupaci bylo pozastaveno.¹⁷

5. Využití od 50. let do 90. let

V roce 1949, podle plánu přestaveb, byl v budově stále židovský sirotčinec pro chlapce. V tomto plánu jsou místo původních učeben z 30. let ložnice. Z toho jde usoudit, že v budově stále ještě byl, již zmíněný, domov mládeže (příloha I. ch). Z tohoto stejného roku (1949) existuje i situační plánec, na kterém se ulice už nazývá Belgická (příloha I. l). V roce 1955 zde byly kanceláře a telefonní ústředna apod. Oblastní správy ministerstva pracovních sil (příloha I. i) a v tomtéž roce došlo k rozdělování pokojů příčkami (příloha I. i). O několik let později bylo v budově odborné učiliště, které bylo spravováno Stavebními závody Praha (příloha I. j). Později se účel školy změnil na Středisko vzdělávání dospělých. Tato instituce, stále pod správou Stavebních závodů Praha, zde určitě fungovala v roce 1976.

Na začátku 90. let v budově působilo několik organizací a škol. V letech 1990–1996 zde vyučovaly London School a British School. Také se zde učili dospělí, 2 roky zde působila Základní škola, bylo zřízeno Fitness Centrum s kadeřnictvím a posilovnou a na dnešním místě vrátnice byla prodejna cizojaz. odborné literatury. Do toho všeho v budově probíhala výuka hebrejštiny, kterou zajišťovala organizace Sochnut. V 90. letech proběhlo několik přestaveb např.: přístavba 3. patra budovy (1990), obnova suterénu na jídelnu (1996).¹⁸

---

¹⁵ Židovská ročenka cit v pozn. 8

¹⁶ Domov seniorů Ch. Jordana funguje jako pobytové zařízení pro nesoběstačné klienty, kteří potřebují trvalou pečovatelskou a zdravotnickou péči. Sídlí v ulici Milady Horákové 129

¹⁷ Věštník židovské náboženské obce, VIII, č. 15. s. 139, 1946

¹⁸ Období po roce 1976 je výpovědí pamětníka pana školníka F. Brůžka

6. Dnešní stav – Lauderovy školy

V září 1997 byla založena Lauderova základní škola Gur Arje (hebrejsky Lvíče) a o dva roky později Lauderovo gymnázium Or Chadaš (hebrejsky Nové světlo). Architektonický stav budovy z roku 1997 dokládá náskres průčelí (příloha I. k). Na novém projektu spolupracovala Židovská obec v Praze s Nadací Ronalda Laudera, která významně přispěla k financování tohoto projektu. Školní budova prošla celkovou rekonstrukcí, žáci a studenti mají k dispozici knihovnu s beletrií i odbornou literaturou, školní hřiště a tělocvičnu, posilovnu, hudební zkušebnu a počítačovou pracovnu se stálým připojením k internetu. Výuka také probíhá v jazykové učebně a laboratoři.

Dnešní rozsah školních pozemků se dvorem a později přistavěnou zadní částí budovy vznikl sloučením tří parcel v roce 1925 (č.k. 261, 461 a 462). Sloučená parcela měřila 1 483 m². (příloha I. f)

7. Závěr

Tato budova měla spletitou historii, prošla velmi rozdílnými činnostmi a také byla pod velmi odlišným typem správy. Většinou v budově probíhala výuka nebo výchova dětí. Tato budova popř. škola je jedinou židovskou školou v České republice a myslím si, že tento účel je prospěšný a mělo by to takto zůstat.

Existuje jedna podivná nesrovnalost. Když se podíváme na návrh fasády domu č.p 67 (příloha I. b) a na fotografii z roku 1922 (příloha II.), je nám jasné, že návrh fasády se shoduje s levou částí domu. Tato část je ale označena číslem popisným 68. Proto muselo někde dojít k chybě. Například mohla být fasáda pro dům č.p.67 použita pro dům č.p. 68 nebo se mohl některý z úředníků přepsat apod.

8. Prameny a literatura

- Jiří Janeček: Královské Vinohrady 1895
- Věstník židovské náboženské obce, VIII, č. 15. str. 139 1946
- F. Ruth: Kronika Královské Prahy a obcí sousedních, II. Díl 1996
- Pražský uličník LIBRI 1. díl str. 66 1997
- Ulicemi města Prahy od 14. století do dneška str. 87
- Pražské spolky – soupis pražských spolků na základě úředních evidencí z let 1895 – 1990
- Výpověď pamětníka pana školníka Brůžka
- 6. výroční zpráva Fond: Spolky sign.: 2.b.č. Archiv Židovského muzea v Praze 1903
- Jubilejní zpráva Fond: Spolky sign.: 64075 Archiv Židovského muzea v Praze 1922
- Odkaz H. Schicka Fond: Spolky sign.: 51924 1938 Archiv Židovského muzea v Praze
- Z. Lukeš: Splátka dluhu 2002
- Židovská ročenka z roku 1972, 5731

9. Přílohy

- I. Kopie plánů a fotografie budovy z let 1881 až 1997 č.p. 67 Praha 2 Vinohrady, Archiv Stavebního odboru úřadu Městské části Prahy 2
- II. Fotografie hlavního průčelí domu z roku 1922, Jubilejní zpráva
- III. Fotografie náhrobku Hugo Schicka, Nový židovský hřbitov v Praze
- IV. Fotografie náhrobku Markuse Josse, Nový židovský hřbitov v Praze
- V. Fotografie Markuse Josse z Jubilejní zprávy
- VI. Fotografie připomínkového listu Markuse Josse, Jubilejní zpráva
- VII. Fotografie interiérů z roku 1922 z Jubilejní zprávy
- VIII. Kopie bytové přihlášky Markuse Josse, Nár. Archiv, bytové přihlášky Praha
- IX. Prospekt Jom ha-šoa
- X. Kopie čestného listu Markuse Josse, 6. výroční zpráva
- XI. Kopie odkazu H. Schicka
- XII. Fotografie obálky Jub. Zprávy
- XIII. Fotografie mapy Vinohrad z knihy Jiří Janeček, Královské Vinohrady 1895
- XIV. Fotografie z knihy Jiří Janeček, Královské Vinohrady 1895